

ERASMUS ÖĞRENCİ ÖĞRENİM HAREKETLİLİĞİ PROGRAMININ 2007 YILINDA PROGRAMDAN YARARLANAN TÜRK ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ*

*Ranâ KASAPOĞLU ÖNDER**
Ali BALCI****

Özet

Türk yükseköğretim sistemi, giderek artan biçimde uluslararası olma özelliği göstermektedir. Uluslararası olmanın boyutlarından biri, değişim programları aracılığıyla öğrencilerin yurt dışı yükseköğretim kurumlarında eğitim görmeleri ve yeni kültürlerle tanışmalarıdır. Bu çalışmada, yükseköğrenim gören Türk öğrencilerin Avrupa'da eğitim almalarına olanak tanıyan Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği Programı'nın, bu programdan yararlanmış öğrenciler üzerindeki etkileri saptanmak istenmiştir. Araştırma, Erasmus Programı'ndan 2007 yılında faydalanmış olan Türk öğrenciler üzerinde yürütülmüştür. Araştırmacılar, programın yurtdışı eğitim olanağı sunmaya ve bireysel gelişime katkısı ile bu programla sağlanan akademik ve akademik olmayan (mali, idari, barınma ve güvenlik konularını içeren) olanaklardan memnuniyeti ölçen elektronik bir anket formu kullanmışlardır. Anketi oluşturan ölçeklerin kavramsal geçerliliği faktör analiziyle, güvenilirliği ise Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ve madde toplam korelasyon katsayıları ile sınanmıştır. Araştırmanın bulguları genel olarak Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği Programı'nın öğrenciler üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Erasmus, Hayatboyu öğrenme, Uluslararası eğitim, Değişim ve hareketlilik, AB

*Yazarlar, bu çalışmaya desteğinden ötürü Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı'na (Ulusal Ajans) teşekkür eder.

**Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Programı Öğrencisi

***Prof.Dr.,Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi.

Abstract

Turkish higher education system is increasingly internationalizing. One aspect of internationalization is training abroad and contact with new cultures through exchange programmes. This study aims at investigating the impact of Erasmus Student Learning Mobility Programme, which presents Turkish higher education students the opportunity to obtain higher education abroad. The study was conducted using data collected from Turkish students that benefited from Erasmus programme in 2007. For data collection purposes, the researchers used a questionnaire measuring programme's contribution to obtaining training abroad and individual development as well as satisfaction with academic and non-academic (which includes financing, administration, accommodation, and security issues) dimensions of the programme. Construct validity of the scales that constitute the questionnaire was tested using factor analysis. Reliability assessment was made by estimating Cronbach Alpha coefficients and item total correlations. Overall, findings suggest that Erasmus programme had positive influences on the beneficiary students.

Key Words: *Erasmus, Lifelong learning, International education, Exchange and mobility, EU*

Giriş

Küreselleşme, beraberinde yenilikleri ve değişimleri de getirmektedir. Bu noktada bireylerin ve örgütlerin çevrelerindeki değişimlere duyarsız kalmamaları, değişen koşullara uyum göstermeleri zorunlu hale gelmektedir. Nitekim baş döndürücü bir hızla değişen çevre, kendisine tepkisiz kalınmasına izin vermemekte, bireyleri ve örgütleri sürekli olarak yenilenmeye mecbur bırakmaktadır. Kendini yenilemeyen ve değişime ayak uyduramayanlar ise çağın gerisinde kalmakta, rekabet etmekte zorlanmakta hatta rekabet edememekte, etkinliklerini yavaş yavaş yitirmekte ve yok olmaktadır. Kısaca dünyanın dinamizmi, bireyleri ve örgütleri köklü değişimlere zorlamakta, değişimi ve yenileşmeyi “olmazsa olmaz”lar arasına sokmaktadır.

Değişme ve yenileşme, birey ve örgütlerin geleceğini şekillendirmektedir. Bu bağlamda bireyler, günlük yaşamlarını kolaylaştıracak, kendilerini daha iyi ifade ederek diğer insanlarla iletişimlerini artıracak, özel ve mesleki yaşantılarında kendilerine katma değer sağlayacak beceriler edinmeye, kendilerini tanıyarak bilgilerini artırmaya çalışmaktadır. Örgütler ise giderek karmaşıklaşan ve belirsizleşen çevreleri karşısında yeni uygulamalar ve yeni yapılanmalar ile tanışmaya başlamaktadırlar. Bu süreci başarıyla yönetebilen örgütler, uzun dönemde yaşama şanslarını artırmaktadırlar¹.

Küreselleşmenin neden olduğu değişim ve yenileşme süreci, yükseköğretim sistemlerini de etkilemektedir. Yükseköğretim kurumları hızla değişen dünyaya farklı

¹ Hasan Hüseyin Aksoy, **Değişme ve Yenileşme**, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Personeli İçin Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesince 20 Kasım-10 Aralık 1999 ve 3-21 Temmuz 2000 Tarihleri Arasında Düzenlenen Yönetici Adaylarının Eğitimi Semineri Ders Notları, 2000.

şekillerde ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. Günümüzde yükseköğretim kurumlarının rekabetçi yükseköğretim alanında küresel bir bilinirliğe sahip olabilmelerini sağlayan “uluslararası olma” özelliği giderek önem kazanmaktadır. Bu nedenle yükseköğretim kurumları, kendi ülkesi ve kültürüne aşina olma yanında farklı coğrafyalar ve kültürleri de tanıyan öğrenciler yetiştirmek yönündeki uygulamalara kapılarını açmaktadırlar². Ayrıca küresel bilgi ekonomisine geçişle birlikte yükseköğretime olan talep artmakta³, üniversiteler öğretimde kaliteyi iyileştirmeye, hareketlilik etkinliğinde bulunan öğrenci sayısını artırmaya ve kurumlarını uluslararası alanda görünür kılmaya çalışmaktadırlar⁴. Bu amaçla yükseköğretim kurumları, yurt dışındaki yükseköğretim kurumları ile anlaşmalar yapmak suretiyle öğrencilerinin kendi ülkeleri dışında öğrenim görmelerini, dolayısıyla farklı kültürlerde akademik ve sosyal deneyim edinmelerini sağlamakta, benzer şekilde yurt dışından da öğrenci kabul etmektedirler. Böylece sosyal sistemler olarak yükseköğretim kurumları, bir şeyi daha iyi yapmanın yolunu bulmak, kurumun içindeki ve dışındaki beklentileri karşılamak amacıyla farklı ve yeni uygulamaları yürürlüğe koymaya çalışmaktadırlar⁵.

Türkiye'nin 1999 Helsinki Zirvesi sonrası hız kazanan Avrupa Birliğine üyelik çalışmaları ve Avrupa'yla bütünleşme süreci, sadece üretimde ve teknolojiye değil, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatta da birtakım yenilikler getirmiştir⁶. Bu yeniliklerin önemli bir kısmı eğitim, eğitim sistemleri ve bireysel gelişim ile ilgili programlardır. Avrupa Birliği'nin ve Türkiye'nin ilgili kurumları bu programları iyileştirmek için, programlardan yararlanmış olanların görüşlerine başvurmaktadırlar⁷. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği'nin yükseköğretimde öğrenci değişimleri için finansman programı olan Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği'ne katılan Türk öğrencilerin, bu program hakkındaki görüşlerini öğrenmektir. Öğrencilerin, programın;

- (a) Yurt dışı eğitim olanağı sunmaya katkısı,
- (b) Akademik olanaklardan memnuniyet,
- (c) Maddi olanaklardan memnuniyet ve
- (d) Bireysel gelişime katkısı konularında görüşleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

² Vincent Kerklaan et al., “The Role of Language in the Internationalisation of Higher Education: an example from Portugal”, **European Journal of Education**, Cilt 43, No 2, 2008, s.241-255.

³ Kemal Gürüz, **Higher Education and International Student Mobility in the Global Knowledge Economy**, New York, State University of New York Press, 2008, s.15.

⁴ Friedhel M. Maiworm, “ERASMUS: Continuity and Change in the 1990s”, **European Journal of Education**, Cilt 36, No 4, 2001, s.459-472.

⁵ Servet Özdemir, **Eğitimde Örgütsel Yenileşme**, Ankara, PEGEM Yayınevi, 1998, s.25-29

⁶ Rana Kasapoğlu Önder, “Yaratıcılık Ve Yenilik Kavramları Işığında Eğitim Ve Gençlik Programları”, **Eğitim ve Gençlik Dergisi**, Sayı 10, 2009, s. 16-17.

⁷ Ulusal Ajans, **2007 Yılı Hayatboyu Öğrenme Programı Etki Analizi Sonuç Raporu**, Ankara, 2008a, s.1.

Bilgi Toplumuna Geçiş ve Avrupa Birliği'nin Eğitime Etkileri

Küreselleşmeyle birlikte gelen teknolojik gelişmelerin en önemlilerinden biri, bilgi toplumuna geçiştir. Özellikle bilgi iletişim teknolojileri alanında yaşanan yenilikler; bilginin edinilmesi, depolanması, çoğaltılması ve yayılmasını kolaylaştırmakta, bilginin belirleyiciliğini ve saygınlığını artırmaktadır. Toplumlar bilgiyi üreten, geliştiren, koruyan ve kullanabilen bilgi toplumları olma çabası içindedir.

Avrupa Birliği de bilgi toplumuna geçiş için çalışmalar başlatmış ve bu doğrultuda sosyal, ekonomik ve bölgesel uyumun Avrupa bilgi toplumuna geçişle mümkün olacağına atıfta bulunarak, kamu hizmetlerinde iyileştirmelere ve yaşam kalitesini artırmaya öncelik vermiştir⁸. Nitekim, 23-24 Mart 2000 tarihli Lizbon Zirvesinde alınan kararlar, bilgi toplumuna ulaşmayı hedeflemektedir. Lizbon hedefleri olarak anılan kararlara göre Avrupa Birliği'nin, bilgi üzerine kurulu bir ekonomi çerçevesinde ekonomik reform ve sosyal uyumu gerçekleştirmeye yönelik yeni stratejisini hayata geçirmesi ve istihdamı güçlendirmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Avrupa Birliği'nin bilgiye dayalı, rekabet edebilir, gelişmiş bir işgücüne ve sürdürülebilir kalkınmaya dayanan bir ekonomiye sahip olması, yenilikçi etkinliklerinin güçlendirilmesi, sosyal güvenlik ve eğitim sistemlerinin modernleştirilmesi kararları alınmıştır⁹.

Lizbon hedeflerinde belirtilen istihdamı güçlendirme, sosyal uyum, gelişmiş işgücü ve eğitim sistemlerinin modernleşmesi konularına bakıldığında eğitimin doğrudan adres gösterildiği açıktır. Dolayısıyla Lizbon hedefleri, Avrupa Birliği'nin eğitimle ilgili alanlarda sunduğu fırsatların gerekçesi olarak belirtilebilir. Nitekim Avrupa Komisyonu, Lizbon hedeflerine ulaşmaya yardımcı olmada üniversitelerin önemine değindiği, 20 Nisan 2005 tarih ve 152 sayılı resmi belgesinde, eğitim, araştırma ve yeniliklerden oluşan "bilgi üçgeni"nin güçlendirilmesinden söz etmektedir. Yükseköğretim kurumlarının bu alanların üçünde de temel taş olduğunu belirten Avrupa Komisyonu, öğrenme ve öğretimde daha esnek ve dünyaya daha açık sistemlerin öğrencileri çekeceğinden bahsetmektedir¹⁰. Ayrıca, Avrupa Birliği, küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin iş hayatına geçişte doğurabileceği potansiyel riskler açısından farklı beceriler kazananlarla kazanmamış olanlar arasındaki açığı göstermekte ve bu risk karşısında bireylere, gereksinim duyacakları türden eğitime ulaşmaları için yardımcı olunmasından bahsetmektedir¹¹. Nitekim bilgi toplumunda eğitilmiş insan, kendisi ile

⁸ Avrupa Komisyonu, "**i2010: Information Society and the Media Working Towards Growth and Jobs**", <<http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11328.htm>>, (01.05.2009).

⁹ Avrupa Parlamentosu, Lisbon European Council 23 and 24 March 2000: Presidency Conclusions, <http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm>, (06.05.2009).

¹⁰ Avrupa Komisyonu, "**Mobilising the Brainpower of Europe: Enabling Universities to Make Their Full Contribution to the Lisbon Strategy**", (Belge numarası: COM2005-152), <http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=505DC0152&lg=en>, (06.05.2009).

¹¹ Avrupa Komisyonu, "**The European Interest: Succeeding In the Age of Globalisation**", (Belge Numarası: COM2007-581), <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/COM2007_581_en.pdf>, (06.05.2009).

ilgili gelişmeleri ve değişimleri takip edebilen, yaşama uygulayan, öğrenen, gelişime açık, bilgi ve iletişim teknolojilerini aktif olarak kullanabilen kişi anlamına gelmektedir¹². Bilgi toplumu olma yolunda eğitimden ve eğitim sisteminden beklenen ise kendini tanıyan, geliştiren, sorgulayan, duyarlı bireyler yetiştirmektir¹³.

Küreselleşme ve bilgi toplumuna geçiş, örgütler gibi bireylerin taleplerini de etkilemektedir. Zira hayatboyu öğrenme anlayışı, eğitim ve öğrenme ile ilgili sorumluluğu, bireysel gelişime vurgu yapmak suretiyle bireylere de yüklemektedir¹⁴. Sonuçta, kurumların eğitimdeki başarılarının arkasındaki etkenlerden biri olarak; eğitimde dışa açılmaları ve bu konuda öğrencilere fırsatlar sunmaları, onların bireysel gelişimlerine katkı yapmaları gösterilebilir.

Sonuç olarak, Balay'ın da vurguladığı gibi¹⁵ ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda süregelen değişimler çerçevesinde ülkeler, eğitim sistemlerinde yenilik arayışlarına girmektedirler. Farklı kültürlerden kişilerin çeşitli ortamlarda bir araya gelerek etkileşimde bulunmalarına olanak sağlayan küreselleşme, eğitimi de giderek sınırsızlaştırmaktadır. Bu durum, bireylerin sosyal, kültürel veya ekonomik hayatlarını doğrudan etkileyecek yeni öğrenme süreçlerinin uygulanmasını, mevcut bilgi ve becerilerini de geliştirmesini desteklemektedir¹⁶. Ayrıca bu açılım, dünya çapında rekabet edebilir, yeniliklere uyum sağlama kapasitesi yüksek, kendini tanıyan ve tanıtan, ön yargılardan arınmış, yabancı düşmanlığına uzak, alanında yurt dışı deneyim kazanmış, farklı kültürden bireylerle işbirliği kurabilecek, sosyal beceriler edinmiş, sorumluluk sahibi bireylerin yetişmesine olanak tanıyan programların geliştirilmesini ve uygulanmasını sağlamıştır¹⁷.

Bu programlardan biri Avrupa Birliği tarafından yürütülen Eğitim ve Gençlik Programları'dır. Bu programlar, daha önce bahsedilen Lizbon hedeflerinin eğitim alanına yönelik uygulama araçları olarak görülebilir. Programlar, genel ve mesleki eğitime odaklanan Hayatboyu Öğrenme Programı (Lifelong Learning Programme) ve gençliğe odaklanan Gençlik Programı (Youth in Action) olmak üzere iki çatı programdan oluşmaktadır. Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları, farklı kültürden kişilerin sosyal ve mesleki anlamda işbirliği yaparak birlikte çalışmalarını, sosyal sorumluluk bilinci içinde sorunlara birlikte çözümler aramalarını ve

¹² MEB, **Hayatboyu Öğrenme Strateji Belgesi, Türkiye, 2007.**

¹³ Ali Balcı, "İkibinli Yıllarda Türk Milli Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi ve Yönetimi", **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, Yıl 6, Sayı 24, Güz 2000, s.495-508.

¹⁴ Avrupa Komisyonu, "**Progress Towards the Lisbon Objectives in Education and Training: Indicators and Benchmarks?**", <http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progress06/report_en.pdf>, (10.05.2009).

¹⁵ Refik Balay, Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt 37, No 2, 2004, s.61-82.

¹⁶ MEB, **Hayatboyu Öğrenme Strateji Belgesi, Türkiye, 2007.**

¹⁷ Ulusal Ajans, **Anadolu'dan Avrupa'ya**, Ankara, 2007.

deneyimlerini paylaşmak amacıyla geliştirilmiştir. Genel olarak programların hedefinde, kültürlerarası beceriler geliştirmek, insan haklarına saygı ve hoşgörü önceliklidir¹⁸.

Genel ve mesleki eğitim alanında bu hedeflere ulaşmak için, bireysel hareketlilik ve kurumların karşılıklı işbirliğine dayanan projelerinden oluşan Hayatboyu Öğrenme Programı'ndan faydalanılmaktadır. Program, temel olarak, her yaştan, her meslekten bireyin kendi ülkeleri dışındaki bir kurumda çalışmasını, staj yapmasını, eğitim almasını içeren hareketliliklerden oluşmaktadır. Çünkü hareketliliklerin, bireyler ve gruplar arasındaki engelleri ortadan kaldırdığı gözlenmektedir. Hayatboyu Öğrenme Programı, Avrupa genelinde erken çocukluktan yetişkinliğin sonuna kadar olan bireylerin meslektaşları ve akranları ile bir araya gelmelerini amaçlamaktadır. Böylece, bu bireylerin, farklı ortamlarda yaşam becerileri geliştirerek, bilgi ve deneyim alışverişinde bulunarak ve birbirlerini tanıyarak birbirlerinden öğrenmeleri, önyargılar, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele edilmesi amaçlanmakta; eğitimde çok kültürlülüğe, çok ulusluluğa ve çok taraflılığa vurgu yapılmaktadır¹⁹.

Bu amaçla, Hayatboyu Öğrenme Programı altında farklı hedef kitlelere yönelik ve hedeflenen kitlenin bireysel hareketlilik ve proje türündeki faaliyetlerini destekleyen sektörel programlar oluşturulmuştur. Okul eğitimine hitap eden ve okul öncesinden ortaöğretim sonuna kadar olan kurumlara yönelik Comenius, mesleki eğitimdeki hareketlilikleri içine alan Leonardo da Vinci ve yetişkinlere yönelik Grundtvig Programları; çatı program olan Hayatboyu Öğrenme Programı altında yer almaktadırlar²⁰. Bu programlardan biri de hedef kitlesi yükseköğretim olan Erasmus Programı'dır. Erasmus Programı, ortak bir Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturmayı hedefleyen Bologna Süreci'nin, yükseköğretim kurumları arasında öğrencilerin, öğretim elemanlarının ve idari personelin hareketliliklerini destekleyen bir araç olarak görülebilir.

Bologna Süreci ve Erasmus Programı

Lizbon hedefleri doğrultusunda, Avrupa Birliği, Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturmak amacıyla Bologna Süreci'ni başlatmıştır. Bologna Süreci ile Avrupa'daki çok çeşitli ve farklı yükseköğretim sistemlerinin birbirine yaklaştırılması; böylelikle birbirlerinden farklı, fakat birbirleri ile uyumlu ve karşılaştırılabilir bir yükseköğretim sistemine ulaşılması ve sonuçta yükseköğretim sistemleri arasındaki geçişlerin kolaylaştırılması hedeflenmiştir²¹. Böylece öğretim elemanları ve öğrenciler için farklı ülkelerde çalışma, öğrenim, staj fırsatları doğmaktadır²². Bununla birlikte, hareketlilik

¹⁸ Avrupa Komisyonu, "An Updated Strategic Framework For European Cooperation In Education And Training", (Belge Numarası: COM2008-865), <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/com865_en.pdf> , (10.05.2009).

¹⁹ Ulusal Ajans, 2008a.

²⁰ Ulusal Ajans, 2007.

²¹ Vassiliki Papatsiba, Making Higher Education More European Through Student Mobility? Revisiting EU Initiatives In The Context Of The Bologna Process, *Comparative Education*, Cilt 42, No 1, 2006, s. 93-111.

²² Ulusal Ajans, *Bologna Süreci Temel Belgeleri*, Ankara, 2005.

etkinliklerinde bulunanların farklı kültürlerden, dillerden ve sistemlerden fayda sağlamaları yönünde adım atılmış olmakta, sosyal uyumu kuvvetlendirmenin ve yükseköğretimi devletin bir sorumluluğu olarak görerek, dezavantajlı kesimler için fırsatlar sunan araçlar geliştirilmesinin yerinde olacağı vurgulanmaktadır²³. Bologna Süreci boyunca bugüne kadar imzalanan tüm metin ve bildirgelerde (*Sorbonne, 1998; Bologna, 1999; Prague, 2001; Berlin, 2003; Bergen, 2005; London, 2007; Leuven, 2009*) sosyal boyutun altı çizilerek öğrenci hareketliliği etkinlikleri, hayatboyu öğrenmenin merkezine oturtulmaktadır. Son olarak 29 Nisan 2009'da imzalanan Leuven Bildirgesinde de iş dünyasının talep ettiği işgücü becerilerine cevap verebilmeleri için öğrenci hareketlilik etkinliklerinin önemine tekrar değinilmektedir. Yine aynı bildirge, öğrencilerin yükseköğrenimin her kademesinden faydalanabilmeleri için maddi olanaklar sunulması gerektiğini vurgulamakta ve bunun için yükseköğretim kurumlarının “uluslararası açıklık (*international openness*)” içinde öğrencilere, istihdam edilmelerinde kolaylık sağlayacak, farklı alanlara uyarlanabilir (*transversal*) beceriler edindirmelerini salık vermektedir²⁴.

Bir eğitim reformu olarak görülebilecek Bologna Süreci, yukarıda sözü edilen hedefleri gerçekleştirmek üzere yükseköğretimde öğrenci ve öğretim elemanları ile yükseköğretim kurumlarında görevli idari personeli kapsayan hareketlilik programlarının uygulanmasını teşvik etmektedir. Bu kapsamda, adını, çalışma ve öğrenim amacıyla Avrupa'nın Paris, Leuven ve Cambridge gibi önemli eğitim merkezleri arasında sürekli seyahat eden hümanist ve teolog Desiderus Erasmus'tan alan program; bahsedilen hareketlilikleri gerçekleştirmek üzere uygulanmaktadır²⁵.

Erasmus Programı, yükseköğretim kurumlarının işbirliği içinde ortak projeler hayata geçirmelerine ve öğrenci ile personele yönelik hareketliliklere mali destek sağlar. Erasmus Programı'ndaki bireysel faaliyetler, öğrencilerin öğrenim ve staj amaçlı hareketlilikleri ile yükseköğretim personelinin ders verme ve eğitim alma amaçlı hareketlilikleridir.

Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği Programı, lisans veya lisansüstü eğitim almakta olan öğrencilerin, eğitimlerinin bir bölümünü Avrupa'da bir yükseköğretim kurumunda geçirmelerine olanak sağlar. Programdan faydalanmak isteyen üniversitelerin Erasmus Üniversite Beyannamesi (EÜB) almaları ve hareketliliklerin yapılacağı fakültelerin, Avrupa'daki eşdeğer fakültelerle ikili anlaşmalar yapmaları gereklidir. Erasmus Programında, öğrencilerin hareketlilikleri esnasındaki barınma, yeme-içme gibi tüm masrafları için mali destek verilmektedir. Öğrenim Hareketliliğine katılan öğrenciler, kendi ülkelerinde, kendi fakültelerinde alacakları derslerinin

²³Avrupa Konseyi, “**The Social Dimension of the Bologna Process**”, <http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/EHEA2010/TopicsSocialDim_EN.asp#TopOfPage>, (07.05.2009).

²⁴Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009.pdf>, (07.05.2009).

²⁵Avrupa Komisyonu, Erasmus, <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm>, (03.05.2009).

eşdeğerlerini, kendi bölümlerinin ikili anlaşmalarının olduğu Avrupa'daki eşdeğer fakültelerde almaktadırlar. Böylelikle yıl kaybı yaşamamaktadırlar. Bununla birlikte öğrencinin her iki ülkedeki danışmanının onayı ile yapılan ve imzalanan Öğrenim Anlaşması, öğrencilerin hangi dersleri alacaklarını, bu derslerin Avrupa Kredi Transfer Sistemi'ndeki (European Credit Transfer System) karşılıklarını, dolayısı ile akademik tanınmanın sağlanacağını göstermektedir.

Öğrenciler program öncesinde, çok konuşulan diller kabul edilen İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca hariç olmak üzere, gidecekleri ülkenin dilinde yoğun dil kurslarına da katılabilmektedirler. Erasmus Yoğun Dil Kursu (EYDK) olarak adlandırılan bu etkinlik üç ile altı hafta arasında devam etmektedir²⁶. Ayrıca öğrencilere, kendi ülkelerinde ve gittikleri ülkelerde eğitim başlamadan önce oryantasyon eğitimi de verilmektedir. Oryantasyon eğitimlerinin içeriğinde öğrencilerin kendi kültürel değerlerinden güncel ve politik konulara, farklı kültürlerdeki günlük yaşantıya uyumdan iletişim becerilerine kadar çok çeşitli konularda bilgiler verilmektedir. Öğrencilerin gittikleri ülkelerdeki barınma yerlerini ayarlamaları kendi sorumluluklarındadır. Bununla birlikte EÜB, ev sahibi üniversiteye, barınma olanakları sunan yerler hakkında tavsiyelerde bulunma sorumluluğu yüklemektedir.

Söz konusu içerik incelendiğinde programın amaçları da anlaşılabilir. Buna göre programdan faydalanan kişilerin kendilerini ve kendi kültürlerini tanımaları, kültürel paylaşım ortamlarında bulunmaları, Avrupa'daki farklı kültürlerde eğitim deneyimi kazanmaları ve bu sayede kendilerine güvenlerinin artması, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadeleye olan inançlarının artması beklenmektedir.

Avrupa Komisyonu, programların 2007-2013 yıllarını kapsayan dönemine, ülkelerden gelen geribildirimler doğrultusunda hazırlık yapabilmek amacıyla, 2000-2006 dönemine ilişkin etki değerlendirme raporlarının hazırlanmasını istemiştir. Bu doğrultuda ülkemizde programların Socrates ve Leonardo da Vinci olarak adlandırıldığı 2000-2006 dönemine ilişkin bir rapor yayınlanmıştır. Raporla, programların genel yapısından bahsedilmekte ve katılımcı profillerine ilişkin değerlendirmeler sunularak programlar genelinde hareketliliğe ayrılan payın artırılması önerilmektedir²⁷. Slovenya'da Socrates dönemine ilişkin yapılan bir araştırmada da Erasmus Programının yabancı dil öğrenme, kültürlerarası farkındalığı artırma ve önyargılarla mücadele etme konularında etkili olduğu vurgulanmıştır²⁸. Avrupa Komisyonu tarafından yaptırılan bir diğer çalışma, Students and Higher Education Reform adıyla yayınlanmıştır. Bu rapor Avrupa Birliği üye ülkeleri ile Hırvatistan, İzlanda, Norveç ve Türkiye'yi

²⁶Ulusal Ajans, Ulusal Ajans Merkezli Faaliyetler-Erasmus Yoğun Dil Kursları (EYDK), <www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&yayinID=3940890A11F55D4E5AB39D3DCC8CC5E354FDA>, (27.05.2009).

²⁷Ulusal Ajans, **Socrates II ve Leonardo da Vinci II (2000-2006) Programlarının Uygulanması ve Etkilerinin Değerlendirilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Raporu**, Ankara, 2008.

²⁸Klemen Sirok et al, "Socrates and Leonardo da Vinci in Slovenia: Impact of Socrates II and Leonardo da Vinci II Programmes in Slovenia, 2000-2006", Koper, University of Primorska, 2007, s. 58-60.

kapsamaktadır²⁹. Araştırmanın bulguları, araştırmaya katılan öğrencilerden %91'inin yükseköğrenimin amacını bireysel gelişim olarak tanımladığını ve %33'ünün yurt dışında öğrenim görmeyi planladığını göstermektedir. Bu çalışma ise Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği Programı'nın Türk öğrenciler üzerindeki etkilerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, programın yukarıda açıklanan hareketlilikleri gerçekleştirmek yolu ile ulaşılması planlanan hedeflere ne derece ulaşıldığını göstermeyi ve programın daha kapsamlı ve farklı boyutları hakkında yararlanıcı görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Genel olarak yapılacak değerlendirmelerle birlikte yararlanıcı görüşlerinin yararlanıcıların cinsiyetlerine, yaşlarına, Erasmus Yoğun Dil Kursu alıp almadıklarına, Türkiye'de oryantasyon eğitimi alıp almadıklarına ve Avrupa'da oryantasyon eğitimi alıp almadıklarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenecektir.

Yöntem

Bu araştırmada, 2007 yılında Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği'nden faydalanmış Türk öğrencilerin, programın Avrupa'da eğitim olanakları sunmaya ve bireysel gelişime katkısı ile akademik ve maddi olanaklardan memnuniyet boyutlarındaki görüşlerini ölçmek amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Erasmus Programı, 2004 yılından bu yana Türkiye'de uygulanmaktadır. Programların uygulanmaya başlandığı 2004 yılından 2007 yılının sonuna kadar toplam 14.757 öğrenci, Avrupa'daki yükseköğretim kurumlarında eğitim görmüştür^{30,31}. Araştırmanın veri toplama aracı olan elektronik anket formları, 2007 yılında Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği Programı'ndan yararlanmış olan 3.860 kişiye gönderilmiştir. 2007 yılı yararlanıcılarının seçilmesinin ana sebebi, araştırmaya katılacak olanların yakın zamandaki deneyimleri hakkında daha sağlıklı veri toplanacağı düşüncesidir. Çünkü araştırma yöntemleri yazınında, anket yoluyla bireylerden uzun zaman önceki deneyimleri hakkında toplanan veride yanlılık olacağı belirtilmektedir³².

Yararlanıcıların (bundan sonra "katılımcılar" olarak belirtilecektir) farklı coğrafi bölgelerde ikamet ediyor olmaları, bazılarının öğrenciliklerinin sona ermesi sebebi ile mevcut adreslerinin değişmiş olması ve ulaşım güclüğü yüzünden elektronik ortamda veri toplama yoluna gidilmiştir. Oluşturulan elektronik anket bir web sayfasına yüklenmiş ve katılımcıların elektronik posta adreslerine, ilgili anketin elektronik adresi gönderilmiştir. Katılımcılardan 477'sinin elektronik ortamda anketi yanıtladığı saptanmıştır. Buna göre elektronik anketin dönüş oranı %12.36'dır. Elektronik

²⁹ Avrupa Komisyonu, "Students and Higher Education Reform, Special Target Survey", <http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_260_en.pdf>, (10.06.2009).

³⁰ Ulusal Ajans, 2004/2005 Socrates/Erasmus Programı Değişim İstatistikleri: Öğrenci Değişimi, Öğretim Elemanı Değişimi, Ankara, 2006.

³¹ Ulusal Ajans, 2005/2006 ve 2006/2007 Erasmus Programı Değişim İstatistikleri: Öğrenci Değişimi, Öğretim Elemanı Değişimi, Ankara, 2008b.

³² Linda Kalof, Amy Dan ve Thomas Dietz, *Essentials of Social Research*, New York, McGraw Hill, 2008, s.195.

anketlerin dönüş oranının genellikle düşük olduğu³³ göz önünde bulundurulduğunda bu araştırmaya ilişkin dönüş oranı tatminkâr sayılabilir.

Araştırmaya katılanların yarısı (%50,7) 22-23 yaşlarında, %21,8'i 21 yaş ve altında, %15,3'ü 24-25 yaşlarında, %11,1'i ise 26 yaş ve üstündedir. Katılımcıların %55'i kadın, %45'i erkektir.

Ölçme Aracı

Elektronik anket formu 31 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler, katılımcıların Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği hakkındaki görüşlerini farklı boyutlarda ölçmek amacıyla oluşturulmuştur. Bir grup madde ile katılımcıların daha önce yurt dışında eğitim hayallerinin olup olmadığı, yurt dışındaki akademik hayatta başarılı olup olmayacakları yönündeki düşünceleri ve kendilerine olan güvenleri irdelenmiştir. Bir diğer madde grubunda gidilen ülkedeki eğitim, öğretim elemanları ve kitap, ders notu, laboratuvar gibi eğitim olanaklarından ne derece memnun olduklarına yer verilmiştir. Bir grup madde ile katılımcıların barınma olanaklarından, alınan hibeden ve gidilen ülkedeki güvenlikten memnuniyetleri ölçülmüştür. Son olarak bir grup maddeyle de katılımcıların kendilerini ve kendi kültürlerini tanımlarında, insanlara olan saygı ve hoşgörü düzeylerinde, yeni arkadaşlıklar kurmalarında ve yabancı dil becerilerini geliştirmede Erasmus deneyimlerinin katkısı belirlenmiştir. Katılımcıların, maddelere katılma düzeyleri 5'li Likert ölçeği ile belirlenmiştir. Ölçekte

1, “Kesinlikle Katılmıyorum”;

2, “Katılmıyorum”;

3, “Ne katılıyorum, ne katılmıyorum”;

4, “Katılıyorum”;

5 ise “Kesinlikle Katılıyorum” a karşılık gelmektedir.

Elektronik anket uygulanmadan önce içerik geçerliği ve görünür geçerliği sınanmıştır. Elektronik anket geliştirilirken Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları, Hayatboyu Öğrenme Programı ve Erasmus Programı ile ilgili yazın taraması yapılması ve araştırmanın amacı ile benzer nitelikteki ölçek ve anketlerin gözden geçirilmesi sonucunda bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu havuzdaki maddelerden faydalanılarak bir taslak form hazırlanmıştır. Taslak form, ilk olarak Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları'nın ülkemizdeki yürütücüsü olan Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı'nda uzun süredir Erasmus Programı'nda görevli olan ve Erasmus Programı hakkında kapsamlı bilgiye sahip bir uzman tarafından değerlendirilmiştir. Ayrıca, yönetim ve organizasyon alanında uzman bir öğretim üyesinin de görüşleri alınmıştır. Bu uzmanların önerileri doğrultusunda yeni sorular eklenmiş ve anket formu iyileştirilmiştir.

³³ Michael D. Kaplowitz et al., “Comparison of Web and Mail Response Rates”, **Public Opinion Quarterly**, Cilt 68, No 1, 2004, s.94-101.

Uygulama öncesi görünür ve içerik geçerliliği sınanan ve desteklenen ölçeklerin kavramsal geçerliliği ise veri toplandıktan sonra incelenmiştir. Bu inceleme için keşfedici faktör analizi yöntemiyle çeşitli faktör çözümleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerde hem elde edilen boyutların anlamlı olmalarına hem de boyutların sayısının olabildiğince az olmasına özen gösterilmiştir. Dört faktörlü çözümün anlamlı boyutlara işaret ettiği görülmüştür. Söz konusu faktörlerin altında toplanan maddelerin içerikleri değerlendirilmiş ve boyutlar, “programın yurt dışı eğitim olanağı sunmaya katkısı”, “akademik olanaklardan memnuniyet”, “maddi olanaklardan memnuniyet” ve “programın bireysel gelişime katkısı” olarak adlandırılmıştır. Bu boyutlar maddelerin toplam varyansının %37.07’sini açıklamaktadır. Tablo 1, söz konusu boyutları, bu boyutlar altında toplanan maddeleri ve maddelerin faktör yüklerini göstermektedir.

Tablo 1: Faktör Yük Değerleri

Mad.No	Madde İsmi	Faktör Yük Değeri (Boyutlar)			
		1	2	3	4
Yurt Dışı Eğitim Olanağı Sunmaya Katkı					
1	Erasmus tecrübemden önce yabancı kültürlerle uyum sağlayamamaktan korkuyordum.	.65			
2	Erasmus gibi bir fırsat olmasaydı bile kariyerimle ilgili yurt dışı tecrübe edinmeyi planlıyordum.	.51			
3	Erasmus gibi bir fırsat olmasaydı, yurt dışında eğitim göremezdim.	.56			
4	Erasmus öncesinde de tek başıma uzun süreli seyahatlere çıkıyordum.	.50			
5	Üniversiteye başlarken yurt dışında eğitim görebileceğimi hayal bile etmezdim.	.59			
6	Erasmus tecrübemden önce, yurt dışındaki akademik hayatta başarısız olabileceğimi	.62			
7	Erasmus tecrübemden önce kendime olan güvenim daha azdı.	.55			
8	Yabancı bir kültüre uyum sağlamak çok zor olmadı.	.41			
Akademik Olanaklardan Memnuniyet					
9	Gittiğim ülkede aldığım eğitim beklentilerimi karşılar düzeyde idi.		.81		
10	Gittiğim üniversitede sağlanan eğitim imkânları (kitap, ders notu, laboratuvar/çizim malzemeleri,		.70		
11	Gittiğim üniversitedeki derslerimden akademik olarak istifade ettim.		.75		
12	Gittiğim üniversitedeki öğretim elemanlarının farklı kültürden öğrencilere karşı tutumu		.46		
13	Erasmus tecrübem boyunca aldığım dersleri ülkemde alsaydım daha iyi olurdu.		.41		

Maddi Olanaklardan Memnuniyet					
14	Türkiye'deki üniversitem tarafından sağlanan idari destek yeterliydi (oryantasyon içeriği, danışmanlık,			.50	
15	Barınma olanağı bulmakta zorluk çekmedim.			.72	
16	Barınma imkânları beklentilerimi karşılar düzeyde idi.			.71	
17	Aldığım hibe yeterliydi.			.51	
18	Gittiğim ülkede güvenlikle ilgili problem yaşamadım.			.34	
Bireysel Gelişime Katkı					
19	Erasmus sayesinde kendimi tanıdım.			.54	
20	Erasmus sayesinde kendi kültürümü tanıdım.			.42	
21	Erasmus sayesinde kendi kültürümüzü Avrupalılara aktarma fırsatı buldum.			.47	
22	Erasmus tecrübem sonrasında, arkadaşlarım nezdinde popülaritem arttı.			.56	
23	Erasmus tecrübesi, farklı kültürlere karşı önyargılarım olduğunu fark etmeme neden oldu.			.37	
24	Erasmus tecrübem sayesinde insanlara olan saygı ve hoşgörü düzeyim yükseldi.			.62	
25	Erasmus tecrübem, ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadeleye olan inancımı artırdı.			.60	
26	Yurt dışında kaldığım süre boyunca pek çok yeni arkadaş edindim.			.67	
27	Erasmus tecrübem sayesinde kendimi eskisinden daha iyi ifade edebiliyorum.			.73	
28	Erasmus tecrübem sayesinde yabancı dil becerilerim gelişti.			.63	
29	Erasmus tecrübem sayesinde yeni bir dil daha öğrenmeye başladım.			.41	
30	Erasmus sayesinde akademik/mesleki çalışma alanımı değiştirmeye karar verdim.			.32	
31	Erasmus'a katılmakla geleceğim için faydalı bir adım attım.			.46	

Tablo 1 incelendiğinde, maddelerin faktör yükü değerlerinin genellikle yüksek olduğu, birden fazla faktöre yüklenen maddenin olmadığı görülmektedir. Ancak maddelerden ikisinin hiçbir faktöre .30 daha güçlü yüklenmediği görülmüştür. Söz konusu maddeler “Erasmus tecrübem esnasında aldığım derslerin, ülkeme dönüşte sayılması konusunda problem yaşamadım” ve “Arkadaşlarımın çoğu benim gibi yurt

dışından gelen Erasmus öğrencileriydi” maddeleridir. Bu nedenle söz konusu maddeler ölçekten çıkarılmıştır.

Alt boyutların her biri için ayrıca güvenilirlik analizi yapılmıştır. Boyutların güvenilirlikleri Cronbach Alfa hesaplanarak değerlendirilmiştir. Cronbach Alfa katsayıları yurt dışı eğitim olanağı sunmaya katkı boyutu için .71; akademik olanaklardan memnuniyet boyutu için .70; maddi olanaklardan memnuniyet boyutu için .62 ve bireysel gelişime katkı boyutu için .80 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu değerler genel olarak tatminkardır. Ancak maddi olanaklardan memnuniyet boyutunun güvenilirlik katsayısının genel olarak tatminkar bulunan .70 değerinden³⁴ düşük olduğu dikkate alınmalıdır.

Güvenilirlik incelemesinde ayrıca madde toplam korelasyonları da incelenmiş ve sorunlu madde olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Maddelerinin Madde Toplam Korelasyonları

Madde No	Madde-Toplam Korelasyonu	Madde No	Madde-Toplam Korelasyonu
1	.66	17	.34
2	.70	18	.22
3	.67	19	.78
4	.69	20	.78
5	.66	21	.80
6	.66	22	.78
7	.68	23	.79
8	.72	24	.77
9	.59	25	.78
10	.62	26	.79
11	.60	27	.77
12	.68	28	.79
13	.76	29	.80
14	.26	30	.80
15	.51	31	.79
16	.57		

³⁴ Nunnally, J. C., **Psychometric Theory**, New York:Mc Graw Hill, 1978.

Tablo 2’de görüldüğü üzere ölçeğin güvenilirliğini azaltan ve analiz dışında tutulması gereken madde bulunmamaktadır.

Geçerlik ve güvenilirlik analiz sonuçları birlikte değerlendirildiğinde ölçekte yer alan soruların ölçülmek istenilen kavramları ölçmede yeterli olduğu ve ölçümlemenin kabul edilebilir seviyede hata ile yapıldığı söylenebilir.

Verilerin Analizi

Öncelikle maddelere verilen yanıtların beklendiği gibi anlamlı boyutlar oluşturup oluşturmadıkları faktör analizi ile sınıanmıştır. SPSS 16.0 kullanılarak keşfedici faktör analizi yapılmıştır. Bu analiz sonrasında ortaya çıkan boyutları oluşturan maddelere verilen yanıtların ne ölçüde içsel tutarlılığının olduğu, güvenilirlik analizi ile incelenmiştir. Bu inceleme için de yine SPSS 16.0 kullanılmış ve Cronbach Alfa ve madde toplam korelasyonları hesaplanmıştır.

Analizin ikinci bölümünde katılımcıların verdikleri yanıtlar, betimleyici analiz yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Betimleyici istatistiklerden ortalama, madde gruplarının oluşturduğu boyutlar için hesaplanmıştır. Hesaplamalar önce tüm katılımcıların verdikleri yanıtlar kullanılarak yapılmıştır. Daha sonra katılımcıların verdikleri yanıtların; cinsiyetlerine, yaşlarına, Erasmus Yoğun Dil Kursu’na katılıp katılmadıklarına, Türkiye’de oryantasyon eğitimi alıp almadıklarına ve Avrupa’da oryantasyon eğitimi alıp almadıklarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı sınıanmıştır. Bu amaçla katılımcıların cinsiyetleri, Erasmus Yoğun Dil Kursu’na katılıp katılmadıkları, Türkiye’de oryantasyon eğitimi alıp almadıkları ve Avrupa’da oryantasyon eğitimi alıp almadıkları değişkenlerine göre karşılaştırmalarda t-testi, yaş değişkenine göre karşılaştırmalarda ise varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

Bulgular

Tüm katılımcılardan alınan yanıtlara dayanılarak hesaplanan katılımcı görüşlerinin ortalama değerleri Tablo 3’te verilmektedir:

Tablo 3: Katılımcı Görüşlerinin Ortalama Değerleri

Boyutlar	\bar{X}	Standart Sapma
Yurt dışı eğitim olanağı sunmaya katkı	2.50	.74
Akademik olanaklardan memnuniyet	3.98	.75
Maddi olanaklardan memnuniyet	3.62	.80
Bireysel gelişime katkı	3.77	.62

Katılımcıların değerlendirmelerine bakıldığında, görüşlerin genel olarak olumlu olduğu görülmektedir. Katılımcılar özellikle akademik olanaklardan memnuniyet,

bireysel gelişime katkı ve maddi olanaklardan memnuniyet boyutlarında olumlu görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların akademik olanaklardan memnuniyet düzeylerinin ortalaması 3.98 olarak bulunmuştur. Memnuniyetin 1 ile 5 arasında tam sayı değerler alan Likert tipi ölçekte ölçüldüğü dikkate alındığında, akademik olanaklardan memnuniyet düzeyinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Benzer bir değerlendirme, ortalamaları sırasıyla 3.77 ve 3.62 olan bireysel gelişime katkı ve maddi olanaklardan memnuniyet boyutları için de yapılabilir. Katılımcıların programın yurt dışı eğitim olanağı sunmaya katkısına ilişkin değerlendirmelerine bakıldığında ortalamanın 2.50 olduğu dolayısı ile programın bu boyuttaki katkısının diğerlerine göre daha az olduğu görülmüştür (Tablo 3).

Cinsiyete Göre Karşılaştırma

Katılımcıların Erasmus deneyimleri hakkında dört boyuttaki değerlendirmelerinin cinsiyete göre dağılımı Tablo 4' te verilmektedir.

Tablo 4. Dört Boyuttaki Katılımcı Değerlendirmelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Boyutlar	\bar{X} (standart sapma)		Serbestlik derecesi	t istatistiği	Anlamlılık düzeyi
	Erkek n=214	Kadın n=263			
Yurt dışı eğitim olanağı sunmaya katkı	2.50 (.74)	2.49 (.73)	452	.12	.90
Akademik olanaklardan memnuniyet	4.00 (.72)	3.96 (.78)	457	.51	.61
Maddi olanaklardan memnuniyet	3.67 (.86)	3.58 (.75)	463	1.23	.22
Bireysel gelişime katkı	3.76 (.64)	3.78 (.60)	439	-.26	.80

Not:Parantez içindeki değerler standart sapmaları göstermektedir.

Tablo 4' te görüldüğü gibi, dört boyutta da kadınlarla erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre katılımcıların program deneyimlerine ilişkin görüşleri, programın yurt dışı eğitim olanağı sunmaya katkısı, akademik olanaklardan memnuniyeti, maddi olanaklardan memnuniyeti ve bireysel gelişime katkısı boyutlarında, cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Bu

durumda, ister kadın ister erkek olsunlar, katılımcıların programa ilişkin deneyimlerini gösteren dört boyuttaki değerlendirmelerinin birbirlerinden farklı olmadığı söylenebilir.

Yaşa Göre Karşılaştırma

Programın dört boyutuna ilişkin değerlendirmelerin yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını sınamak üzere varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır (Tablo 5).

Tablo 5: Dört Boyuta İlişkin Değerlendirmelerin Yaşa Göre Farklılaşması (F-Testi Sonuçları)

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Yurt dışı eğitim olanağı sunmaya katkı	Gruplar arası	4.43	3	1.48	2.77	.04
	Gruplar içi	237,38	446	,53		
	Toplam	241,81	449			
Akademik olanaklardan memnuniyet	Gruplar arası	4.69	3	1.56	2.77	.04
	Gruplar içi	255.08	452	.56		
	Toplam	259.78	455			
Maddi olanaklardan memnuniyet	Gruplar arası	2.84	3	1.61	2.55	.06
	Gruplar içi	289.15	457	.63		
	Toplam	293.99	460			
Bireysel gelişime katkı	Gruplar arası	2.76	3	.92	2.52	.06
	Gruplar içi	158.34	433	.37		
	Toplam	161.11	436			

F-Testi, katılımcı görüşlerinin, yurt dışı eğitim olanağı sunmaya katkı [$F_{(3,446)}=2.77, p<.05$] ve akademik olanaklardan memnuniyet [$F_{(3,452)}=2.77, p<.05$] boyutlarında farklı yaş grupları arasında farklılaştığını göstermektedir. Ancak diğer boyutlar açısından görüşlerin yaş gruplarına göre değişmediği bulunmuştur. İlk iki boyut açısından gruplar arası karşılaştırma Scheffe Yöntemi ile yapılmıştır. Ancak bu karşılaştırmalar yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmaya işaret etmemektedir. Hesaplanan F değerlerinin istatistiksel anlamlılıklarının sınırda (.05'e çok yakın) oldukları dikkate alınarak, katılımcı görüşleri arasında, yaş grupları açısından hiçbir boyutta farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır (Tablo 5).

Erasmus Yoğun Dil Kursu (EYDK) Alınıp Alınmamasına Göre Karşılaştırma

Programın dört boyutuna ilişkin değerlendirmelerin Erasmus Yoğun Dil Kursu alınması durumuna göre farklılaşp farklılaşmamasını sınamak üzere t-Testi yapılmıştır (Tablo 6).

Tablo 6: Dört Boyuta İlişkin Değerlendirmelerin EYDK Alınması Durumuna Göre Farklılaşması (t-Testi Sonuçları)

Boyutlar	X (standart sapma)		Serbestlik derecesi	t istatistiği	Anlamlılık Düzeyi
	EYDK alan n=131	EYDK almayan n=341			
Yurt dışı eğitim olanağı sunmaya katkı	2.48 (.76)	2.50 (.73)	450	-.35	.73
Akademik olanaklardan memnuniyet	3.95 (.82)	3.99 (.73)	456	-.49	.63
Maddi olanaklardan memnuniyet	3.63 (.83)	3.61 (.80)	461	.25	.80
Bireysel gelişime katkı	3.89 (.59)	3.72 (.62)	438	2.66	.01

Not:Parantez içindeki değerler standart sapmaları göstermektedir; 5 katılımcı EYDK ile ilgili maddeye yanıt vermediğinden analiz dışında bırakılmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcı görüşlerinin, sadece bireysel gelişime katkı boyutunda Erasmus Yoğun Dil Kursu alınıp alınmaması durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir [$t_{(438)}=2.66$, $p<.05$]. Yoğun Dil Kursu alanlar Erasmus deneyimlerinin bireysel gelişimlerine daha çok katkı yaptığını düşünmektedir. Bunu iki şekilde açıklamak olanaklıdır. İlk olarak, yoğun dil kursu sayesinde öğrenciler yabancı dil becerilerini geliştirebilmişlerdir. İkinci olarak, yabancı dil becerilerinin geliştirilmesi öğrencilerin hem derslerinde hem de ders dışı etkinliklerde daha başarılı olmalarını sağlamış olabilir. Bu bulgu, Erasmus Programı'na katılacak öğrencilerin yoğun dil kursu alma konusunda teşvik edilmelerinin faydalı olabileceğine işaret etmektedir.

Türkiye'de Oryantasyon Eğitimi Alınıp Alınmamasına Göre Karşılaştırma

Öğrenciler; Öğrenim Hareketliliği öncesinde okullarında oryantasyon eğitimi almaktadırlar. Bu eğitimlerde öğrencilere gerek ülkemizin gerekse gidecekleri ülkenin

sosyal, tarihi, ekonomik, kültürel özellikleri hakkında bilgi verilmektedir. Ayrıca öğrenciler, daha önce etkinliğe katılan yararlanıcıların deneyimlerinden de faydalanılarak, farklı kültürlerde yaşamaya başlarken karşılaşılabilecekleri olası zorluklar ve sorunlar hakkında bilgilendirilmekte, kendilerine olası çözüm yolları anlatılmaktadır. Tablo 7’de katılımcı değerlendirmelerinin, Türkiye’de oryantasyon eğitimi alınması durumuna göre karşılaştırmalı sonuçları verilmektedir.

Tablo 7: Dört Boyuta İlişkin Değerlendirmelerin Türkiye’de Oryantasyon Eğitimi Alınması Durumuna Göre Karşılaştırması (t-Testi Sonuçları)

Boyutlar	\bar{X} (standart sapma)		Serbestlik Derecesi	t İstatistiği	Anlamlılık Düzeyi
	Türkiye’de Oryantasyon Eğitimi Alan n=270	Türkiye’de Oryantasyon Eğitimi Almayan n=199			
Yurt dışı eğitim olanağı sunmaya katkı	2.55 (.73)	2.42 (.74)	447	1.88	.06
Akademik olanaklardan memnuniyet	3.98 (.75)	3.98 (.76)	454	-.06	.96
Maddi olanaklardan memnuniyet	3.75 (.78)	3.46 (.80)	458	3.80	.01
Bireysel gelişime katkı	3.86 (.59)	3.65 (.63)	436	3.68	.01

Not:Parantez içindeki değerler standart sapmaları göstermektedir. 8 katılımcı Türkiye’de oryantasyon eğitimi alma ile ilgili maddeye yanıt vermediğinden analiz dışında bırakılmıştır.

Bulgular, katılımcı değerlendirmelerinin iki boyutta Türkiye’de oryantasyon eğitimi alıp almadıklarına bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. İlk olarak, Türkiye’de oryantasyon eğitimi alanların maddi olanaklardan memnuniyetleri daha yüksek bulunmuştur [$t_{(458)} = 3.80, p < .05$]. Oryantasyon eğitimlerinde bahsedilen Avrupa’daki olası barınma olanakları, hibelerin miktarı, zamanlaması ve farklı kültürlerdeki yaşam koşulları hakkındaki bilgiler ile program deneyimi yaşamış diğer öğrencilerden edinilen bilgiler sayesinde, öğrenciler, ön hazırlık yapma ve daha gerçekçi beklentiler oluşturma olanağına sahip olmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de oryantasyon eğitimi alanların maddi olanaklardan memnuniyetlerinin, oryantasyon eğitimi almayanlara göre yüksek

olması beklenen bir durumdur. İkinci olarak, Türkiye’de oryantasyon eğitimi almış olan katılımcılar, programın bireysel gelişimlerine daha çok katkı yaptığını belirtmiştir [$t_{(436)}= 3.68, p<.05$]. Oryantasyon eğitimlerinde verilen iletişim becerileri, yalnızlıkla baş etme yolları, sorun çözme becerileri gibi bilgiler; doğrudan katılımcının bireysel gelişimi ile ilgili olduğundan, oryantasyon eğitimi almanın bu boyuttaki olumlu etkisi beklenen bir durumdur. Bulgulara dayalı olarak oryantasyon eğitimlerine katılımın artırılmasının faydalı olacağı söylenebilir (Tablo 7).

Avrupa’da Oryantasyon Eğitimi Alınıp Alınmamasına Göre Karşılaştırma

Oryantasyon eğitimi, Öğrenci Öğrenim Hareketliliğine ev sahipliği yapan kurum tarafından da verilebilmektedir. Bu noktada katılımcılara Avrupa’daki üniversite veya fakülte de oryantasyon eğitimi alıp almadığı sorusu yöneltilmiştir. Katılımcı değerlendirmelerinin, Avrupa’da oryantasyon eğitimi alınıp alınmaması durumuna göre boyutlar arasında farklılık gösterip göstermediğine ilişkin sonuçlar Tablo 8’de sunulmaktadır.

Tablo 8. Katılımcı Değerlendirmelerinin Avrupa’da Oryantasyon Eğitimi Alınması Durumuna Göre Dağılımı

Boyutlar	\bar{X} (standart sapma)		Serbestlik Derecesi	t istatistiği	Anlamlılık Düzeyi
	Avrupa’da Oryantasyon Eğitimi Alan n=260	Avrupa’da Oryantasyon Eğitimi Almayan n=209			
Yurt dışı eğitim olanağı sunmaya	2.45 (.70)	2.54 (.78)	447	-1.26	.21
Akademik olanaklardan memnuniyet	4.05 (.72)	3.89 (.79)	453	2.29	.02
Maddi olanaklardan memnuniyet	3.78 (.72)	3.42 (.86)	458	4.97	.01
Bireysel gelişime katkı	3.81 (.59)	3.72 (.65)	435	1.49	.14

Not:Parantez içindeki değerler standart sapmaları göstermektedir. 8 katılımcı Avrupa’da oryantasyon eğitimi alma ile ilgili maddeye yanıt vermediğinden analiz dışında bırakılmıştır.

Bulgular, Avrupa’da oryantasyon eğitimi almanın iki boyut açısından önemli olduğunu göstermektedir. Avrupa’da oryantasyon eğitim alanların akademik olanaklardan [$t_{(453)}= 2.29, p<.05$] ve maddi olanaklardan [$t_{(458)}= 4.97, p<.05$] memnuniyetleri; almayanların memnuniyetlerine oranla daha yüksek bulunmuştur. Avrupa’da alınan oryantasyon eğitimi, doğrudan, öğrencinin Avrupa’da öğrenim göreceği üniversite tarafından verilmektedir. Dolayısı ile öğrenci, kendine sunulan barınma, öğrenim gibi maddi ve akademik olanaklar hakkında önceden bilgilendirilmiş olmaktadır. Bu bilgilendirilme sayesinde üniversite ve çevresine uyumunun kolaylaştığı söylenilebilir. Sonuç olarak; bulgular, Türkiye’de olduğu kadar Avrupa’da da oryantasyon eğitimi almanın faydasına işaret etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları, üçüncü aşaması olan 2007-2013 dönemine, programların başladığı günden bu yana kendini yenileyerek, kendinden öğrenerek ulaşmıştır³⁵. Çünkü verilen hibe sayesinde beklenen kazanımların gerçekleşme dereceleri ve programda aksayan yönlerin tespit edilerek iyileştirmeye yönelik önlemlerin alınması; Programdan yararlanmış olan kişilerden alınan geri bildirimlerle sağlanmaktadır. Bu çalışma, ülkemizdeki Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği etkinliği hakkında, programdan faydalanan öğrencilerin görüşlerinin alınması açısından önemlidir.

Bu çalışmada; Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği ile Avrupa’da öğrenim görmüş öğrencilerin, programın yurt dışında öğrenim fırsatı sunmaya, bireysel gelişime katkısı, akademik ve maddi olanaklardan memnuniyet boyutlarındaki görüşleri değerlendirilmiştir. Öğrencilerin özellikle akademik ve maddi imkanlardan memnuniyet ile Öğrenci Öğrenim Hareketliliği Programı’nın bireysel gelişime katkısı boyutlarında olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir. Buna göre Erasmus Programının eğitim, barınma ve hibe alanında sunduğu imkanlar ile öğrencileri memnun ettiği sonucuna varılabilir. Buradan ayrıca öğrencilerin kendi önyargılarının farkına varma, kendilerini daha iyi ifade ederek yeni arkadaşlar kazanma, yabancı dil becerileri gibi konularda da kendilerini geliştirmelerine katkıda bulunduğu söylenebilir. Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği alanında yapılan farklı araştırmalarda da programın yabancı dil öğrenme, yurt dışında eğitim görme, önyargılarla mücadele etme ve farklı kültürlerle saygı gösterme gibi konularda bireylere fırsatlar sunduğu belirlenmiştir^{36,37}.

Araştırmanın bulgularına göre, oryantasyon eğitimine katılan öğrencilerin programdan memnuniyet düzeyleri daha yüksektir. Ayrıca Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi tarafından yaptırılan bir araştırmada da hareketlilikler öncesinde yapılan ön hazırlıkların hareketlilik faaliyetlerinin kalitesini olumlu yönde etkilediği ortaya konmuştur³⁸. Bu sonuca göre, faaliyet öncesinde öğrencilere verilen

³⁵ Ulusal Ajans, 2008a.

³⁶ Klemen Sirok et al, 2007, s.58-60.

³⁷ Avrupa Komisyonu, “Students and Higher Education Reform, Special Target Survey”, <http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_260_en.pdf>, (10.06.2009).

³⁸ Ulusal Ajans, 2008, s.22.

oryantasyon eğitimlerinin, Avrupa'ya gidecek tüm öğrencileri kapsamına çalışmak ve bu programların içeriğini, edinilen deneyimler ve öğrencilerden gelen geribildirimler sayesinde zenginleştirmek uygun olacaktır. Bunun bir yolu, oryantasyon eğitimlerinde, Avrupa Komisyonu tarafından yönetilen ve Avrupa'daki yaşam ve öğrenme fırsatları hakkında bilgi veren PLOTEUS (*Portal on Learning Opportunities throughout the European Space*) adlı elektronik paylaşım alanının tanıtımı ve kullanımına ağırlık vermek olabilir. Bununla birlikte, oryantasyon eğitimlerinde ve yükseköğretim kurumlarının elektronik sayfaları aracılığı ile daha önce aynı ülkelere gitmiş öğrencilerin deneyimlerini paylaşmak; öğrencilerin barınma, beslenme, güvenlik gibi günlük yaşama ilişkin koşulları ve olası sorunları önceden bilmelerini sağlayacaktır. Böylece öğrenciler kendilerini nelerin beklediğini bilerek hazırlıklarına başlayacaklardır.

Genel olarak uluslararası olma, yükseköğretim kurumlarının görünürlüğünü artırmakta, aynı platformda yer alan farklı kurumlar arasındaki işbirliği olanaklarını geliştirmekte ve uyumlu yükseköğretim politikalarının oluşmasına katkıda bulunmaktadır³⁹. Uluslararası olmanın bir aracı olarak görülen Erasmus Programı, sadece kurumlararası işbirliği veya hareketlilik faaliyetine katılanların gelişimi için değil, hareketlilik gerçekleştirilmemiş olanlar için de fırsatlar sunmaktadır⁴⁰. Buradan, Erasmus Programı'nın sadece hareketliliği gerçekleştiren bireyi değil, tüm kurumu etkileyen bir süreç olduğundan bahsedilebilir. Çünkü sisteme dâhil olmak sadece öğrenci göndermek olarak değil, aynı zamanda öğrenci kabul etmek, gelen öğrencilerin mevcut öğrencilerle aynı ortamda barınma, beslenme, öğrenim görme gibi yollarla iletişim kurmasını sağlamak ve gelen öğrencilere eğitim verecek insan kaynağını geliştirmek olarak da algılanmalıdır. Bu çalışmada programın “giden öğrenci” boyutu ele alınmıştır. Programın, yükseköğretim kurumlarının örgütsel gelişmelerine ve hareketlilik faaliyetinde bulunmayan öğrencilere etkisi; “gelen öğrenci” boyutunun da dâhil olduğu başka bir çalışma ile araştırılabilir.

Bu çalışmada elde edilmiş olan bulguların, çalışmanın önemli bir sınırlılığı dikkate alınarak değerlendirilmesi uygun olacaktır. Bu sınırlılık 2007 yılı Erasmus yararlanıcılarının ancak küçük bir kısmından veri toplanabilmesidir. Her ne kadar coğrafi açıdan geniş bir temsil sağlanmış ise de raslantısal örnekleme yöntemi kullanılmadığından çalışmanın örnekleminin tüm Erasmus yararlanıcılarını temsil ettiğini söylemek mümkün değildir. Bu nedenle burada sunulan bulguların dışsal geçerliliğinin sınırlı olabileceği dikkate alınmalıdır.

³⁹ Friedhel M. Maiworm, 2001, s.459-472.

⁴⁰ Friedhel M. Maiworm, 2001, s.459-472.

Kaynakça

- Hasan Hüseyin AKSOY, **Değişme ve Yenileşme**, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Personeli İçin Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesince 20 Kasım-10 Aralık 1999 ve 3-21 Temmuz 2000 Tarihleri Arasında Düzenlenen Yönetici Adaylarının Eğitimi Semineri Ders Notları, 2000.
- Avrupa Komisyonu, “**i2010: Information Society and the Media Working Towards Growth and Jobs**”, <<http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11328.htm>>, (01.05.2009).
- Avrupa Komisyonu, “**Mobilising the Brainpower of Europe: Enabling Universities to Make Their Full Contribution to the Lisbon Strategy**”, (Belge numarası: COM2005-152), <http://eurlex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=505DC0152&lg=en>, (06.05.2009).
- Avrupa Komisyonu, “**The European Interest: Succeeding In the Age of Globalisation**”, (Belge Numarası: COM2007-581), <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/COM2007_581_en.pdf>, (06.05.2009).
- Avrupa Komisyonu, “**Progress Towards the Lisbon Objectives in Education and Training: Indicators and Benchmarks**”, <http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progress06/report_en.pdf>, (10.05.2009).
- Avrupa Komisyonu, “**An Updated Strategic Framework For European Cooperation In Education And Training**”, (Belge Numarası: COM2008-865), <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/com865_en.pdf>, (10.05.2009).
- Avrupa Komisyonu, Erasmus, <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm>, (03.05.2009).
- Avrupa Komisyonu, “**Students and Higher Education Reform, Special Target Survey**”, <http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_260_en.pdf>, (10.06.2009).
- Avrupa Konseyi, “**The Social Dimension of the Bologna Process**”, <http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/EHEA2010/TopicsSocialDim_EN.asp#TopOfPage>, (07.05.2009).
- Avrupa Parlamentosu, Lisbon European Council 23 and 24 March 2000: Presidency Conclusions, <http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm>, (06.05.2009).
- Refik BALAY, Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt 37, No 2, 2004, s.61-82.

- Ali BALCI, “İkibinli Yıllarda Türk Milli Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi ve Yönetimi”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, Yıl 6, Sayı 24, Güz 2000, s.495-508.
- Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009.pdf>, (07.05.2009).
- Kemal GÜRÜZ, **Higher Education and International Student Mobility in the Global Knowledge Economy**, NewYork: State University of New York Press, 2008, s.15.
- Linda KALOF, Amy DAN ve Thomas DIETZ, **Essentials of Social Research**, New York, McGraw Hill, 2008, s.195.
- Michael D. KAPLOWITZ, Timothy HADLOCK, Ralph LEVINE, “Comparison of Web and Mail Response Rates”, **Public Opinion Quarterly**, Cilt 68, No 1, 2004, s.94-101.
- Rana KASAPOĞLU ÖNDER, “Yaratıcılık Ve Yenilik Kavramları Işığında Eğitim ve Gençlik Programları”, **Eğitim ve Gençlik Dergisi**, Sayı 10, 2009, s. 16-17.
- Vincent KERKLAAN, Gillian MOREIRA, Kees BOERSMA, The Role of Language in the Internationalisation of Higher Education: an example from Portugal, **European Journal of Education**, Vol. 43, No. 2, 2008.
- Friedhel M. MAIWORM, “ERASMUS: Continuity and Change in the 1990s”, **European Journal of Education**, Cilt 36, No 4, 2001, s.459-472.
- MEB, **Hayatboyu Öğrenme Strateji Belgesi, Türkiye**, 2007.
- Jum C. NUNNALLY, **Psychometric Theory**, New York: McGraw Hill, 1978.
- Servet ÖZDEMİR, **Eğitimde Örgütsel Yenileşme**, Ankara, PEGEM Yayınevi, 1998, s.25-29.
- Vassiliki PAPATSIBA, Making Higher Education More European Through Student Mobility? Revisiting EU Initiatives In The Context Of The Bologna Process, **Comparative Education**, Cilt 42, No 1, 2006, s. 93–111.
- Klemen SIROK, Valerij DERMOL, Alenka Juric RAJH, Dusa MARJETIC, Nada T. SIRCA, “**Socrates and Leonardo da Vinci in Slovenia: Impact of Socrates II and Leonardo da Vinci II Programmes in Slovenia, 2000-2006**”, Koper, University of Primorska, 2007, s. 58-60.
- Ulusal Ajans, **2007 Yılı Hayatboyu Öğrenme Programı Etki Analizi Sonuç Raporu**, Ankara, 2008a, s.1.
- Ulusal Ajans, **Anadolu’dan Avrupa’ya**, Ankara, 2007.

Ulusal Ajans, **Bologna Süreci Temel Belgeleri**, Ankara, 2005.

Ulusal Ajans, Ulusal Ajans Merkezli Faaliyetler-Erasmus Yoğun Dil Kursları (EYDK), <www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&yayinID=3940890A11F55D4E5AB39D3DCC8CC5E354FDA>, (27.05.2009).

Ulusal Ajans, **Socrates II ve Leonardo da Vinci II (2000-2006) Programlarının Uygulanması ve Etkilerinin Değerlendirilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Raporu**, Ankara, 2008.

Ulusal Ajans, **2004/2005 Socrates/Erasmus Programı Değişim İstatistikleri: ÖĞrenci Değişimi, ÖĞretim Elemanı Değişimi**, Ankara, 2006.

Ulusal Ajans, **2005/2006 ve 2006/2007 Erasmus Programı Değişim İstatistikleri: ÖĞrenci Değişimi, ÖĞretim Elemanı Değişimi**, Ankara. 2008b.